

OCENE

Kärntens gewerbliche Wirtschaft von der Vorzeit bis zur Gegenwart. Herausgegeben von der Kammer der gewerblichen Wirtschaft für Kärnten. Klagenfurt 1953. Im Verlag Joh. Leon sen.

V počastitev stoletnice ustanovitve koroške obrtne zbornice je izšla pred leti preko 480 strani besedila obsegajoča zgodovina gospodarske dejavnosti v tej deželi od približno leta 2000 pred našim štetjem do leta 1953 našega štetja. Tako ima bralec strnjeno v eni sami knjigi vse, kar je bilo do sedaj znano o koroškem gospodarskem razvoju, je pa bilo raztreseno na številnih mestih po drugi literaturi. To je velik plus tega dela.

Knjiga temelji po večini na literaturi (predvsem na domači koroški literaturi) in znatno manj na virih, podajanje snovi pa je zložno, pripovedujoče. Pisci se problematike izogibljejo in dinamiki gospodarske dejavnosti ne posvečajo mnogo pozornosti. To ima svojo prednost: knjiga je pisana precej pregledno in more služiti kot priročnik ali učbenik. Šibka stran take metode je to, da nikoli ne zveš, kaj si pisci ob določenih problemih mislijo in kako jih komentirajo.

Poznavalec gospodarske zgodovine se v podrobnostih ne strinja z mnogočem v obravnavani monografiji. Predvsem je periodizacija koroške gospodarske zgodovine močno staromodna, da, patriarhalna. Enostransko prilagoditi valovanje gospodarskega življenja nastopom vlade posameznih monarhov je sicer komoden posel, ne sme pa biti načelni prijem. Na primer: »Obrtno gospodarstvo od Maksimilijana do Marije Terezije, 1500—1750« (str. 137 do 207)! Rad bi vedel, koliko je Maksimilijanov nastop vladarske službe vplival na primer na povečanje narodnega dohodka, na občuten dvig rudarske proizvodnje, na tehnične zboljšave, na intenzivnost trgovanja, na notranjo vrednost denarja in podobno. Premalo je tudi obdelan problem načelnega in praktičnega odnosa protestantov do gospodarske dejavnosti. Kakšno mesto zavzema protireformacija v dviganju ali padanju gospodarske aktivnosti? Toda to je že problematika.

Dalje: »Koroško obrtno gospodarstvo od Marije Terezije do Franca Jožefa, 1750—1850, obdobje industrializacije« (str. 210—258). Marija Terezija je merkantilizem, ki je bil v času njenih reform že več kot četrstoletna tradicija, utegnila le še pospeševati. Trditev, da je bila Marija Terezija tista (?), ki je na Koroškem resnično dala spodbudo za postavitve lastne industrije (str. 210), je na šibkih nogah. Da je podpirala nekaj malega manufaktur, drži, da bi pa to dejstvo imeli kot osnovo za »postavitev lastne industrije«, je nekoliko preveč patriotično. To bi se moglo reči, da pred tem ni bilo industrije in da Korošci pri tej aktivnosti nimajo svojega privatnega deleža.

Pisci knjige sploh ne vedo za obstoj in delovanje stanovske suknarne v Celovcu ali okolici od okoli leta 1700 do okoli leta 1719, ki so ji dobavljali volno iz južne Italije preko Trsta nekateri kranjski trgovci na velike razdalje. Dalje ne poznajo domačih merkantilističnih piscev, čeprav so jih gotovo imeli. Končno in ne nazadnje obravnavajo Koroško precej ločeno od ostalega gospodarskega dogajanja v Avstriji. Prav primerno bi bilo, če bi pisci ali uredništvo ločili posamezne gospodarske panoge v oddelke ali poglavja. Ker tega ni,

sledi opisu sejalnega stroja (str. 162—163) industrija porcelana in stekla, tej pa takoj proizvodnja papirja. Izvozu rogate živine (str. 176—178) se pridružujejo tobačne zadeve, trgovina s soljo — itd. Na strani 157 bereš, da je železar Johann Martin Hubmershofen vitez Silbernagel prevažal po Jadranu svoje železo na lastnih ladjah in da je v času od 8. do 10. januarja 1744 prestal pri Senigaliji hud vihar; v zahvalo za rešitev da je pozneje zgradil kapelico v domačem kraju. Toda gospodarski zgodovinar bi tudi še rad izvedel, koliko ladij je imel Silbernagel, kje so te imele matično luko, kolikšna je bila njihova nosilnost in podobno. Kot je to po eni strani dokaz, da je šel vsaj del koroškega železa v svet po morskimi potmi, tako je po drugi strani prav značilno, da so bili poslovni ljudje iz zaledja lastniki svojih ladij, ne da bi prebivali v pristaniških mestih (pri nas na primer M. A. Zojs).

Brez ozira na to, da je obdobju od Marije Terezije do Franca Jožefa posvečenih samo 48 strani besedila — po moje premalo —, naj podčrtam, da pisci nikjer močneje ne poudarijo znaten gospodarskopolitični pomen ustanovitve Ilirskih provinc tudi za Koroško. V seznamu literature na str. 259—260 niti ne citirajo monografije dr. Melitte Pivec-Steletove »La vie économiques des Provinces Illyriennes (1809—1813), Paris 1930«, kar je neznanstveno in lokalpatriotsko. Na strani 226 piše, da so Rosthorni utemeljili Volšperško železarsko d. d. leta 1833, kar ni točno, ker je družba pričela delovati že 1. novembra 1832, sodno priznana pa je bila 19. novembra. Na naslednji strani se trdi, da je bil premog pri Lešah odkrit leta 1820, kar je deset let, vsekakor pa zanesljivo štiri leta prepozno. Če bi pisci pogledali v rudarske knjige ali v arhivski fond z naslovom »Zbirka Rosthorn« (v njihovem jeziku »Sammlung Rosthorn«), kar se hrani v Koroškem deželnem arhivu v Celovcu, bi tam našli povsem točne in verodostojne podatke. Na strani 212 pišejo, da so v letih okoli leta 1749 izdelovali črno pločevino samo v Volšperku in da so jo morali po pogodbi v celoti prepustiti tržaškemu (!) trgovcu Zoysu (!); to niti ne štejem za tako hudo napako, ker je bil Zojs povsod doma, da se izrazim gospodarsko, ne samo v Ljubljani in Trstu. Domovina trgovcev na velike razdalje je bila vedno zelo velika.

Popačil bi sliko celotne monografije, če bi tu pretirano poudarjal šibka mesta. Nedvomno je pred nami zgoščeno v bistvu le gradivo, ki je zanimivo in važno, le da ni dobro urejeno in da je brez dinamike podajanja. Valovanje in razvoj bi mogla biti prikazana bolj plastično. V splošnem se vidi, da manjka Koroščem še vrsta osnovnih monografij o posameznih gospodarskih panogah. Dokler ni teh monografij, je vsaka sinteza šepava, nezanesljiva; služi le kot »izhod v sili«. Ker je bila, taka je podoba, ta koroška gospodarska zgodovina delo, vezana na termin, ki ga je diktiral naročnik, ni plod znanstvene vneme, pač pa rezultat želje, napisati sintezo predvsem na osnovi dosedanjih raziskav.

Vsekakor bodo morali naši slovenski zgodovinarji tostran Karavank zajetno knjigo kaj pogosto vzeti v roke prav zaradi obilice podatkov.

Jože Šorn

Josip Korošec: Neolitska naseobina u Danilu Bitinju, (Rezultati istraživanja u 1953. godini), Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Odjel za filozofiju i društvene nauke, Zagreb 1958; 1. del — tekst 210 str. in priloge v tekstu ter angleški povzetek, 2. del — prilozi — fotografije in risbe.

Josip Korošec: Nova neolitska kulturna grupa na području Dalmacije, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, LIV, Split 1952, str. 91—119.

Josip Korošec: Iskopavanja u Danilu kraj Šibenika, Ljetopis Jugoslavenske akademije, knjiga 60, Zagreb 1955, str. 194—204.

Josip Korošec: Nastavak iskopavanja u Danilu kraj Šibenika u 1955. god., Ljetopis Jugoslavenske akademije, knjiga 63, Zagreb 1959, str. 226—239.

Pri Jugoslovanski akademiji je 1958. leta izšla monografija J. Korošca »Neolitska naseobina u Danilu Bitinju« pod uredništvom akad. G. Novaka. S to monografijo smo dobili vpogled v celotno gradivo in probleme danilske kulturne grupe do vključno 1953. leta. Vsi izsledki temeljijo na do pred kratkim znanem edinem najdišču Danilu Bitinju. Topografska karta pa se je v zadnjih